

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U004906

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 28-08-2026

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Хрик Максим Васильович

2. Maksym V. Khryk

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 011

Назва наукової спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Дата захисту: 26-08-2026

Спеціальність за освітою: 081 Право

Місце роботи здобувача: Організація відсутня

Код за ЄДРПОУ: 0000000000

Місцезнаходження: 00000, Київ, 00000, Україна

Форма власності: Змішана

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 15971

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.25.21, 14.25.01, 14.25.05, 14.25.07, 14.25.09

Тема дисертації:

1. Громадянська освіта учнів базової середньої школи Німеччини у другій половині XX – на початку XXI століття
2. Civic Education of Lower Secondary School Students in Germany in the Second Half of the Twentieth Century and the Early Twenty-First Century

Реферат/анотація:

1. Дослідження присвячено комплексному аналізу теорії та досвіду громадянської освіти учнів базової середньої школи Німеччини у другій половині XX – на початку XXI століття та визначенню перспектив творчого використання педагогічно цінних ідей німецького досвіду в системі базової середньої освіти України. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення громадянської освіти в умовах демократичних трансформацій, європейської інтеграції, воєнної агресії та інформаційних загроз, що актуалізують формування громадянської відповідальності, демократичних цінностей, національної ідентичності, критичного мислення та готовності молоді до активної участі в суспільному житті. У роботі проаналізовано нормативно-правові акти, науково-педагогічні праці, дидактичні матеріали та інтернет-

ресурси з проблеми дослідження. Уточнено зміст поняття «громадянська освіта учнів базової середньої школи» як інтегрованого компетентнісно орієнтованого педагогічного процесу, спрямованого на формування громадянських і соціальних компетентностей, демократичних цінностей, правової культури та здатності учнів до відповідальної участі в житті демократичного суспільства. Встановлено передумови становлення та розвитку громадянської освіти учнів базової середньої школи Німеччини: політику денацифікації та демократизації освіти після Другої світової війни, розвиток нормативно-правового забезпечення, переосмислення змісту і функцій освіти, становлення політичної дидактики, діяльність громадських організацій і політичних фондів. Визначено три етапи розвитку громадянської освіти учнів базової середньої школи Німеччини: I етап (1952–1968) – нормативного оформлення та впровадження громадянської освіти у базову школу; II етап (1969–1990) – систематизації і дидактичного осмислення громадянської освіти; III етап (1991–2012) – змістово-методичного оновлення та компетентнісної переорієнтації громадянської освіти. З'ясовано динаміку мети, змісту, форм і методів громадянської освіти на кожному етапі. У 1952–1968 рр. вона була орієнтована на засвоєння знань про демократичний устрій, політичні інститути, права та обов'язки громадян. У 1969–1990 рр. відбулося розширення змісту, становлення політичної дидактики, поширення проблемно-орієнтованих та інтерактивних методів, утвердження принципів контроверсійності, заборони індоктринації та розвитку самостійного політичного судження. У 1991–2012 рр. здійснено переорієнтацію на компетентнісний підхід, розширено тематику питаннями прав людини, європейської інтеграції, глобалізації, міжкультурної взаємодії, медіаграмотності та громадянської участі. Встановлено, що розвиток громадянської освіти Німеччини характеризувався переходом від знаннєвої до компетентнісної моделі, від засвоєння політико-правової інформації до формування критичного мислення, демократичного судження, відповідального прийняття рішень та активної громадянської участі. Проаналізовано сучасний стан громадянської освіти учнів базової середньої школи України, встановлено її компетентнісну, міждисциплінарну та практичну спрямованість. Її зміст охоплює громадянську і національну ідентичність, права людини, демократію, верховенство права, громадянську участь, медіаграмотність, критичне мислення та цифрову безпеку. Використовуються проектна і дослідницька діяльність, інтегровані заняття, групова робота, цифрові технології та практики громадянської участі. За результатами порівняльного аналізу визначено перспективи творчого використання німецького досвіду в Україні: посилення міждисциплінарного характеру, політичного складника, європейського та глобального вимірів громадянської освіти; розвиток проблемно орієнтованого навчання; використання автентичних джерел суспільно-політичної інформації; розширення співпраці закладів освіти з органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства. Обґрунтовано доцільність використання цифрових ресурсів, інструментів самооцінювання, матеріалів для проектної діяльності, алгоритмів аналізу медіаповідомлень, фактчекінгу та завдань із виявлення дезінформації і пропаганди. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному відтворенні історії розвитку громадянської освіти в базовій середній школі Німеччини у другій половині XX – на початку XXI століття; обґрунтуванні її періодизації; уточненні поняттєво-термінологічного апарату; визначенні перспектив імплементації педагогічно цінних ідей німецького досвіду у вітчизняну систему базової середньої освіти. Практичне значення результатів полягає у розробленні навчальної програми дисципліни «Громадянська освіта у школах Німеччини», оновленні змісту освітніх компонентів із порівняльної та загальної педагогіки. Результати впроваджено в освітній процес трьох педагогічних університетів України. Матеріали дослідження можуть бути використані для вдосконалення громадянської освіти в Новій українській школі, підготовки та підвищення кваліфікації педагогів, а також у подальших дослідженнях із порівняльної педагогіки та громадянської освіти.

2. The study is devoted to a comprehensive analysis of the theory and practice of civic education for students in German lower secondary schools in the second half of the twentieth and the early twenty-first centuries, as well as to identifying prospects for the creative application of pedagogically valuable ideas from the German experience within Ukraine's lower secondary education system. The relevance of the study is determined by the need to improve civic education in the context of democratic transformations, European integration, military aggression,

and information threats, which highlight the importance of fostering civic responsibility, democratic values, and national identity. The study analyses regulatory and legal acts, scholarly and pedagogical works, didactic materials, and online resources related to the research problem. The concept of “civic education of lower secondary school students” is clarified as an integrated, competence-oriented pedagogical process aimed at developing civic and social competences, democratic values, legal culture, and students’ ability to participate responsibly in the life of a democratic society. The prerequisites for the establishment and development of civic education for lower secondary school students in Germany have been identified: the policy of denazification and democratisation of education after the Second World War; the development of the regulatory and legal framework; the reconsideration of the content and functions of education; the emergence of political didactics; and the activities of civil society organisations and political foundations. Three stages in the development of civic education for lower secondary school students in Germany have been identified: Stage I (1952–1968) – the regulatory formalisation and introduction of civic education into lower secondary schools; Stage II (1969–1990) – the systematisation and didactic conceptualisation of civic education; Stage III (1991–2012) – the renewal of the content and methods of civic education and its reorientation towards a competence-based approach. The dynamics of the aims, content, forms, and methods of civic education at each stage have been examined. In 1952–1968, civic education focused on acquiring knowledge about the democratic system, political institutions, and citizens’ rights and responsibilities. In 1969–1990, its content was broadened, political didactics developed, problem-oriented and interactive methods became more widespread, and the principles of presenting controversial issues as controversial, prohibiting indoctrination, and developing independent political judgement were established. In 1991–2012, civic education was reoriented towards a competence-based approach, while its thematic scope was expanded to include human rights, European integration, globalisation, intercultural interaction, media literacy, and civic participation. It has been established that the development of civic education in Germany was characterised by a transition from a knowledge-based to a competence-based model, and from the acquisition of political and legal information to the development of critical thinking, democratic judgement, responsible decision-making, and active civic participation. The current state of civic education for lower secondary school students in Ukraine has been analysed, revealing its competence-based, interdisciplinary, and practice-oriented nature. Its content encompasses civic and national identity, human rights, democracy, the rule of law, civic participation, media literacy, critical thinking, and digital safety. Project-based and research activities, integrated lessons, group work, digital technologies, and civic participation practices are employed. Based on the comparative analysis, prospects for the creative application of the German experience in Ukraine have been identified: strengthening the interdisciplinary nature, political component, and European and global dimensions of civic education; developing problem-oriented learning; using authentic sources of socio-political information; and expanding cooperation between educational institutions, local self-government bodies, and civil society institutions. The expediency of using digital resources, self-assessment tools, materials for project-based activities, algorithms for analysing media messages, fact-checking, and tasks aimed at identifying disinformation and propaganda has been substantiated.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Хоменко І. В., Хрик М. В. Зміст підготовки німецьких вчителів до громадянського виховання школярів. Теорія та методика навчання та виховання, 2024. № 56. С. 142–157.
- Боярська-Хоменко А.В., Хрик М.В. Етапи становлення і розвитку громадянського виховання школярів у Німеччині. Засоби навчальної і науково-дослідної роботи, 2023. Вип. 61. С. 7–18.
- Хрик М. В. Концептуальні засади політичної освіти в загальноосвітніх школах Німеччини (на прикладі федеральної землі Саксонія). Теорія та методика навчання та виховання. 2025. № 58. С. 136–150.
- Хрик М. В. Передумови становлення громадянської освіти учнів базової середньої школи німеччини (1943–1951 рр.). Перспективи та інновації науки, 2026. № 3 (61). С. 1481–1496.
- Хрик М., Хоменко І. Зміст громадянської і політичної освіти в школах Німеччини. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (26 квітня 2024 року, м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. С. 86–89.
- Хрик М.В. Основні компоненти системи підготовки вчителів у Німеччині. Інновації педагогічної освіти. Дайджест стендових доповідей, презентованих під час «Meetup 011» онлайн зі здобувачами другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти, гарантами, представниками груп забезпечення ОПП і ОНП галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. Укладач: Боярська-Хоменко А. Харків, 2023. С. 37.
- Хрик М.В. Політична освіта дорослих у Німеччині. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи. Харків, 2023. С. 212–216.
- Хрик М.В. Політична освіта в Україні і Німеччині: компаративний аспект. Тенденції та виклики сучасної освіти. Дайджест стендових доповідей, презентованих під час «MeetUp 011» онлайн зі здобувачами другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти, гарантами, представниками груп забезпечення ОПП і ОНП галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. Укладач: Боярська-Хоменко А. Харків, 2023. С. 45.
- Хрик М. В. Проблема політичного і громадянського виховання учнів у науково-педагогічній думці Німеччини. Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті, 2022. С. 854–857.
- Хрик М. В. Система політичного і громадянського виховання в Німеччині. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика. Харків, 2023. С. 131–133.
- Хрик М.В. Політичне просвітництво дорослих у Німеччині. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи. Харків, 2024. С. 105– 108.
- Хрик М. Зміст поняття «громадянське виховання» у науково-педагогічній думці Німеччини. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика. Харків, 2024. С. 74–78.
- Хрик М. Реалізація громадянської і політичної освіти учнів базової школи в Україні та Німеччині. Тенденції розвитку сучасної освіти. Дайджест стендових доповідей, презентованих під час «Meetup 011» онлайн зі здобувачами другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти, гарантами, представниками груп забезпечення ОПП і ОНП галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. Укладач: Боярська-Хоменко А. Харків, 2024. 65 с.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Боярська-Хоменко Анна Володимирівна

2. Anna V. Boiarska-Khomenko

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1818-3074

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ігнатова Олена Миколаївна

2. Olena M. Ihnatova

Кваліфікація: к. пед. н., доцент, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1523-0266

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Код за ЄДРПОУ: 02125094

Місцезнаходження: вул. Острозького, Вінниця, Вінницький р-н., 21100, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Сопівник Ірина Віталіївна

2. Iryna V. Sopivnyuk

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1187-6211

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет біоресурсів і природокористування України

Код за ЄДРПОУ: 00493706

Місцезнаходження: вул. Героїв Оборони, Київ, 03041, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Зеленська Людмила Дмитрівна

2. Ludmyla D. Zelenska

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3324-5173

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=mSplxEAAAAAJ&hl=uk;>
<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219231970;>
<https://www.webofscience.com/wos/author/record/2397411>

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Штефан Людмила Андріївна

2. Lyudmyla A. Shtefan

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6281-980X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Башкір Ольга Іванівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Башкір Ольга Іванівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Новолокін Антон Володимирович

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна